

การจัดการวัดยุค 4.0 : ความเชื่อ ความศรัทธา และพุทธพาณิชย์ Temple Management of the 4.0 era: Believe, Faith and Buddhist commerce

พระมหาจรรูญ อภิธมมจิตโต , พระครูปลัดอุดร ปริปุณโณ
และปิยวรรณ หอมจันทร์

Phramahajaron Apitammajitto , Phrakrupalad Udon Paripunno
and Piyawan Homchan

วัดสวนหลวง จังหวัดสมุทรสงคราม

Watsuanluang Samut Songkhram thailand

E – mail : giggy2009@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอถึงเรื่องของความเชื่อตามประเพณีโบราณและความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน กล่าวคือ เป็นการนำเสนอที่แยกประเด็นเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาออกจากกิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เป็นไปในเชิงพุทธพาณิชย์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามและความถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และในขณะเดียวกันก็เพื่อความสะดวกต่อการบริหารจัดการวัดในยุค 4.0 นี้ด้วย

คำสำคัญ : การจัดการ, พุทธพาณิชย์, ความเชื่อ, ความศรัทธา

Abstract

This article, the author aims to present the story of ancient beliefs and faith in Buddhism of Buddhists that is a presentation that separates the issue of believe faith in Buddhism from Buddhist activities or rituals to allow Buddhists to understand the traditions Good culture, tradition and correctness according to Buddhist teachings and at the same time to facilitate the management of temples in this 4.0 era

Keyword : Management, Buddhist commerce, Believe, Faith

บทนำ

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาเกิดกระบวนการค้าขายความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาโดยใช้วัตถุหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสร้างรายได้แสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์ กล่าวคือ เป็นการใช้จ่ายเงินเพื่อแสดงออกซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนกับพุทธศาสนา ที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำบุญพระพุทธรูปปางประจำวันเกิด การสะเดาะเคราะห์ ทำบุญโลงศพ การไล่ชีวิตโคกระบือ การเช่าบูชาพระเครื่อง พระบูชา เครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ทางวัดจัดบริการไว้ให้ เป็นต้น การใช้ความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาพุทธ มาทำให้เกิดรายได้หรือข่าวของเงินทองให้กับตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางที่ขัดกับหลักคำสอนของพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พุทธพาณิชย์ ไม่ใช่เป็นแต่เพียงการซื้อขายพระเครื่องอย่างที่หลายคนเข้าใจ แต่ยังหมายถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่ใช้ความเชื่อ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนมาแปลงเป็นเงินหรือทรัพย์สิน ซึ่งการหาเงินในการขายความเชื่อเรื่องบุญ ไม่ว่าจะเป็นการให้เช่าบูชาพระเครื่อง ถวายสังฆทานเวียน ทำบุญใส่ตู้บริจาค การเสี่ยงเซียมซี เป็นต้น ซึ่งพุทธพาณิชย์เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในทุกสถาบันทางศาสนาในประเทศ ถือเป็นศูนย์กลางดึงดูดความศรัทธาจากญาติโยมให้มาทำบุญใช้บริการกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด นอกจากนี้ความเชื่อดังกล่าวอาจมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของช่องทางการขายบุญไปด้วยการจัดงานบุญตามเทศกาลต่างๆ งานเทศกาลประจำปีนมัสการปิดทอง พิธีไหว้ครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหารายได้เข้าวัดและนำไปใช้ในกิจการทั้งในเชิงสาธารณณะและเชิงปัจเจกบุคคล

ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จัดอยู่บนพื้นฐานเรื่องบุญในพุทธศาสนา เพราะวัดถือเป็นแหล่งสร้างบุญ และเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนซื้อขายบุญ (ภณกุล ภวคุณวรกิตติ, 2555, หน้า 6-7)

กระบวนการพุทธพาณิชย์ไม่ได้เกิดจากพระสงฆ์ฝ่ายเดียว แต่มีฆราวาสเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น กลุ่มหมอดู กลุ่มผู้ประกอบการตู้หยอดเหรียญ ทำบุญอัตโนมัติ และรวมไปถึงฆราวาสภายในวัด เช่น กรรมการวัด โดยกิจกรรมหลายอย่างเป็นความคิดของฆราวาส ซึ่งยอมรับว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นฆราวาสทั้งสองกลุ่มต่างก็มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย เช่น เป็นการอาศัยตำแหน่งหน้าที่เพื่อหาผลประโยชน์กับวัด เป็นต้น

ในพระพุทธศาสนาไม่ได้มีเพียงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ยังมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่ออื่นที่เข้ามาผสมกลมกลืนกัน ตลอดถึงความเชื่อพื้นฐานของคนไทยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งลึกลับ และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความจริงตามหลักพุทธศาสนา ทำให้การพิจารณาความหมาย

ของพุทธพาณิชย์จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ อย่างถี่ถ้วน ทั้งนี้ ได้มีงานวิจัยของ อาจารย์วีรยุทธ เกิดในมงคล หัวหน้าภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบและวิธีการทางธุรกิจกับพุทธพาณิชย์ในสถาบันพระพุทธศาสนา” โดยระบุว่า “พุทธพาณิชย์” ก็คือการค้าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งมีพุทธพาณิชย์ในหลากหลายรูปแบบดังจะกล่าวต่อไป

ความเชื่อและศรัทธา

ความเชื่อนับเป็นพื้นฐานแห่งการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น เกิดจากวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้นๆ แต่ละสังคมต่างมีความเชื่อเป็นมรดกสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมแม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง (ธวัช ปุณโณทก, 2528 หน้า 350-351) การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้ ความเชื่อ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของคนในอดีตที่สืบทอดต่อกันมาและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลความเชื่อจะมีลักษณะสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ความเชื่อที่เกิดจากเหตุผล หรือการใช้ปัญญาประกอบคือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อมีเหตุมีผลความเชื่อจึงเป็นเรื่องของจิตใจซึ่งลักษณะเป็นนามธรรมโดยอาศัยพฤติกรรมเป็นตัวชี้วัดจะมีลักษณะสำคัญดังนี้ (พระวีรพรธณ วุฑฒิมโม (เชียรประโคน), 2541 หน้า 10)

1. เป็นความเชื่อที่ยืนยันความเป็นอิสรภาพทางปัญญา
 2. เป็นความเชื่อที่ไม่มีการบังคับ
 3. เป็นความเชื่อที่สามารถพิสูจน์ทดลองได้ด้วยตนเอง ในทุกๆด้าน
 4. เป็นความเชื่อที่ต้องใช้คู่กับปัญญา โดยจะมีปัญญาตรวจสอบ ความเชื่ออยู่เสมอ
- สรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือในสิ่งนั้นๆ ว่ามีจริงแม้จะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่ก็เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่จริงและมีอำนาจคุ้มครองปกป้อง รวมทั้งอำนวยความสะดวก

อวยชัยให้อยู่เย็นเป็นสุข ความเชื่อเกิดจากภาวะที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็นด้วยคล้อยตามและพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเชื่อทั้งสิ่งที่มองเห็นสัมผัสได้และสิ่งที่มองไม่เห็น ความเชื่อและการกระทำเหล่านี้ถูกถ่ายทอดให้บุคคลจากรุ่นสู่รุ่นได้ยาวนานต่อเนื่องมาเพราะเป็นสิ่งที่ก่อเกิดประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สำหรับเรื่องความศรัทธานั้น เป็นทั้งวิถีทางและเป็นปัจจัยเสริมของชีวิต ศรัทธาที่เป็นวิถีจะบอกชัดเจนว่า ต้องทำอะไรบ้าง อะไรถูก อะไรผิด ต้องมีศรัทธาอย่างไร เช่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ส่วนศรัทธาที่เป็นปัจจัยเสริมไม่ต้องการวิธีการดำเนินการแต่อย่างใด ขอเพียงได้ศรัทธาก็พอแล้ว ส่วนเรื่องอื่นๆต้องจัดการหรือแสวงหาเอาเอง เช่น ความศรัทธาในทางไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ที่คอยเติมความเชื่อมั่น โดยไม่สนใจว่าสิ่งที่เชื่อนั้นจะช่วยเสริมมากน้อยแค่ไหน เช่น เวลาเดินทางไกลขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองด้วย เมื่อเดินทางไปถึงแล้วก็ไม่สนใจมากนักว่า การเดินทางถึงจุดหมายปลายทางโดยสวัสดิภาพนั้นเป็นเพราะพลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสติปัญญาของคนขับรถ แต่ถ้าหากมีวิกฤตการณ์ขึ้นขณะเดินทาง เช่น คนที่เดินทางไปด้วยกันบาดเจ็บล้มตายเพราะอุบัติเหตุ เหลือเพียงคนนั้น

ผู้เดียวที่รอดปลอดภัยมาได้ก็จะหันไป โยนความผิดให้คนขับรถและจะยกย่องความดีทั้งหมดให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ จะเห็นได้ว่า เวลาจะโฆษณาขายสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเครื่องรางของขลังใดๆจะต้องบรรยายสรรพคุณของสิ่งนั้นในทางที่ลึกลับมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติทั้งสิ้น (พระมหาจรรยา สุธิญาโณ, 2558, ออนไลน์) แต่สำหรับความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนานั้นคือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา โดยมีความเชื่อในกฎแห่งกรรมและผลของกรรม มนุษย์และสัตว์โลกย่อมมีกรรมเป็นของตน หลักศรัทธา 4 ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ไม่ปรากฏว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงเรื่องศรัทธาโดยตรงไว้ในพระสูตรใดพระสูตรหนึ่งโดยเฉพาะ แต่อันดับแรกของหลายพระสูตร ได้ทรงแสดงเรื่องศรัทธาไว้เป็นองค์ธรรม และได้ตรัสแสดง ในบางพระสูตรเช่น วิตถสูตร และหุติยพลสูตร เป็นต้น ศรัทธามี 4 ประการ ประกอบด้วย (จินตามาต ทินกร และคณะ, 2560 หน้า 340-341)

1. กัมมสัทธา คือ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อว่าเมื่อใครทำกรรมใดไว้โดยมีเจตนาจงใจทำทั้งที่รู้ดี ย่อมเป็นกรรม ย่อมเป็นปัจจัยก่อให้เกิดผลดีและผลร้ายสืบต่อเนื่องกันไป การกระทำนั้นจะไม่ว่างเปล่า

2. วิปากสัทธา คือ ความเชื่อเรื่องผลของกรรมว่ามีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และเมื่อมีผลก็ย่อมมีเหตุ ผลดีเกิดจากการทำกรรมดี ผลชั่วเกิดจากการทำกรรมชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงวิปากแห่งกรรมชั่วของตนเองได้เลย

3. กัมมัสสกตาสัทธา คือ ความเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมจะต้องรับกรรมเป็นไปตามวิปากกรรมตามการกระทำของตนดังพระพุทธองค์ตรัสไว้

4. ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยปัญญาของพระองค์เองเท่านั้น

เมื่อทราบว่า พุทธศาสนาวางหลักศรัทธาไว้อย่างนี้ เวลาเกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์แปลกๆ ที่ทำให้ตัดสินใจว่าจะศรัทธาในเรื่องนั้นๆ หรือไม่ ก็นำเอาหลักการนี้วางลงเป็นกรอบแล้วพิจารณาเลือกสรรแล้วตัดสินใจให้สอดคล้อง กับหลักการเหล่านี้ก็จะไม่เสียหลักของความเป็นชาวพุทธ ที่คงความศรัทธาในพระตถาคตไว้อย่างไม่หวั่นไหว พระพุทธเจ้าเรียกผู้ศรัทธาเช่นนี้ว่า ไม่ยากจน ใช้ชีวิตอย่างมีสาระ มีคุณค่าแก่การเกิดมาครั้งหนึ่งทีเดียว

รูปแบบของพุทธพาณิชย์

สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของทุนนิยมและบริโภคนิยม ก่อให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติทางศาสนาของคนไทย เกิดการผันแปรความเชื่อและการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาแตกต่างไปจากเดิม ส่งผลมาถึงการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสตร์ด้วย โดยสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 หมวด ดังนี้ (MGR ONLINE, ออนไลน์ : 2560)

รูปแบบที่ 1 การบูชารูปเคารพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนนิยมเดินทางไปวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะวัดที่มีชื่อเสียงว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เคารพบูชา เพื่อกราบไหว้ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเรามักจะพบเห็นบางวัดเต็มไปด้วยแท่นบูชาพระพุทธรูป เทพเจ้า และจะพบเห็นคำเชิญชวนให้บูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน เครื่องบูชา ชื้อแผ่นทองคำเปลวเพื่อติดองค์พระเพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นบุญกุศล เพื่อความร่ำรวย อีกทั้งยังมีการเชิญชวนบูชาซึ่งเป็นที่นิยมอย่างหนึ่ง คือการบูชาต้นตะเคียน หรือรูปเคารพ เพื่อการขอเลขห่วย และบางวัดมีเครื่องเช่นไหว้แก่นัน มีคณะนางรำแก่นัน สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ล้วนเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ให้แก่ทางวัดจากเครื่องบูชาซึ่งมีทั้งที่วัดเป็นผู้ดำเนินการเองหรือบางกรณีเป็นการตกลงแบ่งปันผลประโยชน์กันระหว่างผู้เช่าพื้นที่ขายเครื่องบูชาโดยวัดได้ค่าเช่าสถานที่ นอกจากนี้ การให้เช่าบูชาพระเครื่อง พระบูชา เครื่องรางของขลัง วัดอุ้มงคล ถือเป็นรูปแบบที่มีมายาวนานและถูกตั้งคำถามในเรื่องของการเป็นพุทธพาณิชย์ ที่อาศัยความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาด้วยคติความเชื่อทางศาสนา คุณค่าทางศิลปะ และวิถีทางการตลาด พัฒนาจนถึงขั้นที่ว่าสะสมไว้เพื่อการสร้างผลกำไรทางธุรกิจด้วยการนำไปให้คนเช่าบูชา ทศนคติเหล่านี้ก่อให้เกิดความนิยมในแง่ของการเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนโดยมีการสร้างนวัตกรรมรูปแบบลักษณะใหม่ ๆ นำเสนอสินค้ารูปแบบใหม่ ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบที่ 2 การเชิญชวนทำบุญบริจาคด้วยตู้รับบริจาค และเครื่องเสี่ยงทาย ซึ่งจะพบเห็นได้ทั่วไปซึ่งเป็นผู้ที่รับบริจาคเงินสำหรับการทำบุญด้วยการบริจาคทาน และจะมี

ข้อความอธิบายวัตถุประสงค์อย่างสั้น ๆ เพื่อชี้แจงว่าทางวัดจะนำเงินที่ได้จากการบริจาคไปใช้ในกิจการใด เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ หลอดไฟฟ้า ชำระหนี้สงฆ์ การบริจาครูปแบบนี้จะเป็นการชักชวนว่าเป็นการทำบุญ อธิบายว่าบุญที่ได้ทำไปนี้จะมอานิสงส์ตอบแทนผู้รับบริจาคเช่นไร โดยผู้เหล่านี้มักจะตั้งเคียงข้างวัตถุประสงค์ของที่เชิญชวนบริจาค เช่น วัสดุก่อสร้าง โรงศพ ปัจจุบันบางวัดมีการสร้างหุ่นโครงกระดูกที่มีกลไกเคลื่อนไหวได้ มีเสียงพูดเชิญชวนให้ร่วมบริจาคโรงศพ หรือบางวัดจะมีหุ่นพระเกจิอาจารย์ที่สามารถสวดมนต์ได้เมื่อหยอดเงินบูชาลงในตู้ขึ้น อีกทั้งเราจะพบเห็นตู้เสี่ยงทายเซียมซีแบบหยอดเหรียญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้มาวัดนิยมใช้บริการ และบางวัดก็มีลักษณะเป็นพิธีกรรม เช่น มีรูปช้างให้ยกเสี่ยงทาย การโยนเหรียญเสี่ยงทายลงในบาตรที่กำลังหมุน การหยอดเงินลงไปบนรอยพระพุทธรูปจำลอง การลอยเทียนสีประจำวันเกิด ลอยบัวบูชาพระบรมสารีริกธาตุ บูชาเทียนสีชะตา บูชาเทียนสะเดาะเคราะห์ ทำบุญแก้ปีชง การเขียนใบโพธิ์เงินโพธิ์ทอง ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้ให้ทางวัดเป็นอย่างดี

รูปแบบที่ 3 การให้บริการในเรื่องการทำพิธีกรรม เป็นการให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ในฐานะผู้ประกอบการพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อความเป็นสิริมงคล หรือการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป้าหมายโดยเฉพาะบางอย่าง บางพิธีก็เป็นพิธีใหญ่มีผู้เข้าร่วมมากก็จะมีพระสงฆ์เข้าร่วมมากเช่นกัน โดยจะมีการเรียกรับค่ายกครู หรือค่าพานของไหว้ เครื่องบูชาในพิธีนั้นๆ โดยรูปแบบพิธีกรรมที่มีเป้าหมายเฉพาะ เช่น สวดยันต์เกราะเพชร พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีแก้ปีชง รับส่งพระเสาร์ พิธีเสริมดวง แก้วกรรม ปัดรังควาญ พิธีสวดภาณยักษ์ พิธีสวดนพเคราะห์ พิธีอาบน้ำว่าน พิธีอาบน้ำมนต์ พิธีสะเดาะเคราะห์นอนโลง 7 สี พิธีบังสุกุลเป็น ทำบุญต่ออายุ สิบชะตา ลงนะ ฯลฯ

รูปแบบที่ 4 การเชิญชวนร่วมทำบุญสร้างวัดอุ้มงคล การรูปบูชาและพระพุทธรูปมาจากศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการสืบทอดพระพุทธศาสนา เพื่ออุทิศส่วนกุศล เพื่อสร้างบุญบารมีแสดงให้เห็นความรุ่งเรืองเรื่องทางศาสนา แต่เหตุผลในปัจจุบันกลับกลายเป็นช่องทางแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะในเรื่องพุทธพาณิชย์ เพราะใช้เป็นช่องทางในการระดมศรัทธาเพื่อรับบริจาคทุนทรัพย์เชิญชวนร่วมเป็นเจ้าของ ปัจจุบันหลายวัดนิยมสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ซึ่งมีข้ออ้างเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา กระทั่งเกิดข้อวิจารณ์ตามมาคือเป็นการสร้างเพื่อต่อลาภสักการะหวังผลให้พุทธศาสนิกชนเดินทางมากราบไหว้ซึ่งเป็นช่องทางในการหารายได้ต่อไป เช่น พิธีพุทธาภิเษก พิธีบวงสรวงฉลองเบิกพระเนตร เป็นต้น

รูปแบบที่ 5 การทำบุญไถ่ชีวิตโคกระบือ และการทำบุญซื้ออาหารให้สัตว์ต่างๆ
เป็นสิ่งที่ผู้มาทำบุญนิยมทำ คือ การปล่อยนก ปล่อยปลา ปล่อยเต่า เพราะเชื่อว่าเป็นการให้ชีวิตเป็นการสร้างกุศล โดยเฉพาะการให้ชีวิตสัตว์ใหญ่ยิ่งได้กุศลมาก ปัจจุบันหลายวัดนิยมกัน คอกสัตว์เลี้ยง เลี้ยงนก เลี้ยงปลา เลี้ยงเต่าไว้โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องตามมาคือ การซื้ออาหารให้สัตว์ต่าง ๆ ที่วัดเลี้ยงไว้ เช่น มีซุ้มขายอาหารสัตว์ โดยอาจมีตู้รับบริจาคหรือมีเจ้าหน้าที่คอยขายอาหารสัตว์อยู่ และป้ายเชิญชวนให้ร่วมทำบุญไถ่ชีวิตโคกระบือ มีกิจกรรมให้นมแพะ ปลูกกราฟ หมูจิ๋ว ฯลฯ นอกจากได้บุญจากการซื้ออาหารให้สัตว์ ต่างๆ แล้ว บางวัดยังมีข้อความบอกว่า รายได้จากการรับบริจาคซื้ออาหารสัตว์จะนำไปสร้างโรงพยาบาลให้ชุมชนอีกต่อหนึ่งด้วย เช่นนี้เป็นต้น

ดังนั้นนโยบายชักชวนคนมาวัด จึงเป็นการทำวัดให้เป็นตลาดเพื่อซื้อหาแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่จะทำให้ทางวัดมีรายได้จากการให้เช่าพื้นที่ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนมีรายได้จากสินค้าและบริการตามความเชื่อและศรัทธาที่วัดได้จัดเตรียมไว้

การประยุกต์พุทธพาณิชย์เพื่อการจัดการวัดในยุค 4.0

วัดอุโมงค์นิยม เครื่องรางของขลัง กับความเชื่อเรื่องนี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมาช้านาน ด้วยเหตุว่าชาวพุทธส่วนใหญ่มีความเชื่อว่านอกจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนขององค์พระศาสดาแล้ว ยังมีเรื่องของพลังเหนือธรรมชาติที่ให้ความคุ้มครองกับผู้นับถือได้อีกด้วย โดยวัดอุโมงค์เหล่านี้จะมีพลังพิเศษที่ เมื่อผ่านพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์แล้วนั้นสามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจได้ พระเครื่องและวัดอุโมงค์ยังถูกใช้ในการแสดงออกของการนับถือพระพุทธศาสนาอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในด้านการสะสมจึงทำให้เกิดการจัดสร้างเป็นเชิงพุทธพาณิชย์ขึ้น แม้ด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจะสอนให้คนพึ่งตนเอง ไม่อ่อนนอนขอความสำเร็จจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่พระเครื่องและวัดอุโมงค์ก็ยังคงได้รับความนิยมทุกยุค ทุกสมัย (ธนิต อมรวิทย์กิจเวชา, 2559 หน้า 29)

จากกระแสด้านการสะสมเครื่องรางของขลังเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นการจัดสร้างเชิงพาณิชย์ ทำให้สมเด็จพระพุทธชินวงศ์(สมศักดิ์) เจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการามฯ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ได้ออกคำสั่งเจ้าคณะใหญ่หนกลางที่ 8/2560 เรื่อง อาจารย์พระภิกษุสามเณรและการบริหารวัดในเขตปกครอง เมื่อ 30 กันยายน 2560 เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำวัดอุโมงค์ระบุไว้ดังนี้

ข้อ 5 การจัดทำป้ายโฆษณาติดประกาศในที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีการปลุกเสกวัดอุโมงค์เครื่องรางของขลังโดยบรรดาเกจิอาจารย์ หรือป้ายโฆษณาอวดอ้างชวนเชื่อสรรพคุณ

เกจิอาจารย์ อันเป็นการมอมเมาประชาชน มิใช่วิถีพุทธ มิใช่วิถีสมณะ ส่อเจตนาไปในทาง
อนธนา สุ่มเสี่ยงต่อการต้องอาบัติอันติมัตถุ ให้ระงับการจัดทำนั้นเสีย หากได้ทำมาแล้วให้
ปลดหรือออกเสีย

ข้อ 6 อุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมา เป็นสถานที่ทำสังฆกรรม ทำวัตรไหว้
พระสวดมนต์ เจริญจิตตภาวนา หรือทำการบุญการกุศลต่าง ๆ ต้องไม่ทำเป็นที่จำหน่ายวัตถุ
มงคล เครื่องรางของขลังภายในอุโบสถ

พระสังฆาธิการรูปใดไม่ดำเนินการหรือย่อหย่อนในการสอดส่อง กำกับ ดูแล กวดขัน
ควบคุม พระภิกษุสามเณรและการบริหารจัดการวัดในเขตปกครอง หรือไม่ดำเนินการกับ
พระภิกษุสามเณรผู้มีพฤติกรรมตามความข้างต้น ต้องได้รับโทษฐานละเมิดจริยาพระสังฆาธิการ

หากพระสังฆาธิการได้พยายามดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เป็นไปตามพระ
ธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติหรือประกาศของมหาเถรสมาคมแล้ว ยัง
ไม่สามารถบังคับการให้เป็นไปตามนั้น ให้ประสานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอการ
สนับสนุนและอารักขาจากทางราชการ

ซึ่งในปัจจุบันวงการพระพุทธศาสนา
นำเอาหลักทางการตลาดเข้ามาประยุกต์ใช้กับ
กิจกรรมของวัดแทบทุกอย่างโดยเปลี่ยนจากการ
ปลุกเสกพระมาเป็นข้าวของเครื่องใช้วางจำหน่าย
อาทิเช่น กระเป๋ามหามงคล “พูล เพิ่ม ทรัพย์” ของ
วัดไผ่ล้อม จังหวัดนครปฐม โดยพระดังอย่างพระ
ครูปลัดสิทธิวัฒน์ หรือหลวงพ่่าน้ำฝน เจ้าอาวาสวัด
ไผ่ล้อม ที่ผลิตออกมาจำหน่ายนั้นจะเป็นการนำ
รายได้ไปช่วยสนับสนุนการก่อสร้างอาคารรักษาผู้ป่วยของโรงพยาบาลศูนย์นครปฐม

กระเป๋ามหามงคลพูล เพิ่ม ทรัพย์

นอกจากนี้ยังมีสารพัดสินค้าที่มีความพิเศษ
มากกว่าสินค้าธรรมดา เช่น สบู่ น้ำมนต์ของหอม
ปลาย พรายกระซิบบ สำหรับล้างอวิชชา ไสยศาสตร์
มนต์ดำ ลิปสาริกา สร้างขึ้นเพื่อหนูนดวงชะตาผู้ใช้
และมีคุณในทางเสน่ห์โดยเฉพาะช่วยผูกจิตผูกใจ
มหามิตร ผูกจิตผูกใจคู่ครอง เปลี่ยนสรรพศัตรูเป็น
มิตรแท้ ติดต่อด้าขาย ธุรกิจต่างๆ เข้าหาผู้หลัก

ผู้ใหญ่ เจรจาทวงหนี้สิน ดึงดูดทรัพย์ ดึงดูดโชคลาภ วาสนา ปลุกเสกโดย อาจารย์หนู กันภัย และคณะ เป็นต้น

แต่สำหรับทางด้านนักการตลาดกลับมองว่าเป็นสุดยอดสินค้าที่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคและมีความก้าวหน้าไปไกลมากสำหรับสินค้าของไทยภายใต้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่นอกจากจะสามารถใช้ได้ตามคุณสมบัติของสินค้าชนิดนั้นแล้ว แต่เหนือไปกว่านั้นคือการต่อยอดเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าชนิดที่ชาติอื่นยากจะลอกเลียนแบบ ด้วยการใส่พุทธคุณเข้าไปในตัวสินค้า และมุมมองในแง่ของเศรษฐศาสตร์ยังสามารถสะท้อนภาพของอุปสงค์อุปทานทางเศรษฐกิจได้อีกนัยหนึ่งด้วย กล่าวคือเมื่อ คนเข้าวัดมาก ก็ย่อมมีการทำบุญมากขึ้น ก็ต้องซื้อของมาก ธุรกิจร้านค้าก็เติบโตขยายตัวเพราะคนนิยมไปทำบุญมากขึ้น ในทางกลับกันถ้าวัดไม่มีการปรับรูปแบบการทำบุญให้ทันสมัยคนก็ไม่นิยมมาวัด การทำบุญก็ย่อมน้อยลง ไม่มีการจับจ่ายสินค้า ธุรกิจร้านค้าก็ไม่มีการขยายตัว ไม่เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ทุกวัดต้องจัดกิจกรรมทางศาสนาขึ้นไม่ว่าจะเป็นการตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง การสวดมนต์ข้ามปี การแห่เทียนพรรษา ฯลฯ นั้นแสดงถึงว่าประชาชนชาวพุทธต้องเตรียมการใช้จ่ายข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะนำมาถวายพระภิกษุก็ได้นำมาถวายให้วัดเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ก็ดี ซึ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากความเชื่อและแรงศรัทธาที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพุทธและปฏิบัติตามประเพณีที่สืบทอดกันมาตลอด

สรุป

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การที่รัฐบาลหรือแม่แต่มหาเถรสมาคมก็ตามจะออกกฎต่างๆ ข้อห้ามต่างๆ เหมือนครั้งสมัยพุทธกาลคงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เพราะปัจจุบันพระภิกษุจำนวนมากต้องอาศัยสื่อโซเชียลในการสอนธรรมะ เผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่เป็นการเข้าถึงประชาชนในยุคนี้ได้มากที่สุด การประกอบกิจกรรมทางศาสนาเช่นกัน แม้ว่าบางวัดจะมีการจัดกิจกรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมบ้างแต่ยังคงไว้ซึ่งแนวปฏิบัติที่ดีก็ถือเป็นการสืบทอดต่ออายุพระพุทธศาสนา และเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าวัด ทำบุญ ไกล่ชิดศาสนา

รวมไปถึงการนำเอาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นกระแสโด่งดังในสังคมที่กำลังเกิดขึ้นมาใช้อธิบายและแนะนำแนวทางในแง่มุมมองที่อิงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่าเป็นธรรมะประยุกต์มีหลักธรรมที่จะใช้แก้ปัญหาได้ในทุกเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นพระพุทธศาสนายังเป็นที่พึ่งและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน และหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ไม่ล้าสมัยยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เสมอไม่มีกาลเวลา

อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกิจการพระพุทธศาสนานั้นสะท้อนให้เห็นว่าหลักคำสอนของศาสนาพุทธและสื่อเทคโนโลยีมีความเท่าเทียมกันไม่ล้ำสมัย ปรากฏที่พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาประจำของชาติไทย เทคโนโลยีจะถูกนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของศาสนาและการตื่นตัวของชาวพุทธ ถึงแม้ว่าหลักการทางพุทธศาสนาจะมีการประยุกต์วิธีการในการเผยแผ่ได้ตามความเหมาะสมตามยุคสมัยแล้วก็ตาม แต่ยังมีคนอีกจำนวนไม่น้อยที่มองว่าแนวทางการเน้นทำบุญบวกรบการพาณิชย์ หรือ พุทธพาณิชย์ เป็นเรื่องที่สังคมส่วนใหญ่ยังคงไม่ยอมรับและเห็นโทษมากกว่าเห็นประโยชน์

บรรณานุกรม

- ธนิต อมรวิทย์กิจเวชา. (2559). **การนำเสนอพระพุทธศาสนาของสังคมไทยในยุคดิจิทัลผ่านสื่อหนังสือพิมพ์**. สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). **วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2558). **ศรัทธา ความเชื่อ**. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2561 จาก <http://live.siammedia.org/index.php/article/dharma/1871>
- พระวีรพรธน์ วุฑฒิธมโม (เชียรประโคน). (2541). **อิทธิพลของความเชื่อในอรรถกถาธรรมบทที่มีต่อประเพณีไทย**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภณกุล ภวคุณวรกิตต์.(2555). **พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย : กรณีศึกษาวัดในจังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- MGR ONLINE. (2560). **มศว.ตีแผ่ 10 รูปแบบธุรกิจพุทธพาณิชย์สร้างผลประโยชน์แบ่งวัด-ผู้เกี่ยวข้อง**. สืบค้นเมื่อ วันที่ 22 ธันวาคม 2561. จาก<https://mgronline.com/specialscoop/detail/9600000110404>